

Utbildningsutskottets yttrande 2018/19:UbU2y

Verksamheten i Europeiska unionen under 2018

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 4 april att ge övriga utskott tillfälle att senast tisdagen den 23 april yttra sig över regeringens skrivelse 2018/19:115 Verksamheten i Europeiska unionen under 2018 och följdmotionerna 2018/19:3050 och 2018/19:3052 i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Utbildningsutskottet har beslutat att yttra sig över skrivelsen i de delar som berör utskottets beredningsområde och över motion 2018/19:3052 av Lars Andersson m.fl. (SD) yrkandena 42, 64 och 65.

Utskottet föreslår att utrikesutskottet avstyrker de nämnda motionsyrkandena och lägger skrivelsen till handlingarna i de berörda delarna.

I yttrandet finns en avvikande mening (SD).

Utskottets överväganden

Forsknings- och rymdfrågor

Skrivelsen

I skrivelsens avsnitt om forskning och innovation (s. 120–122) konstaterar regeringen att syftet med politiken på området är att stärka unionens vetenskapliga och tekniska grund genom att åstadkomma ett europeiskt forskningsområde med fri rörlighet för forskare, vetenskapliga rön och teknik samt att främja utvecklingen av unionens konkurrenskraft.

Inom området lyfter regeringen flera olika processer som pågått under 2018, däribland arbetet med det gemensamma företaget för högpresterande datorer och Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT). Regeringen beskriver vidare hur kommissionen den 7 juni presenterade sitt förslag till ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa. Förslaget består av tre delar: 1) förslag till ramprogram och regler för deltagande, 2) särskilt program för öppen vetenskap, globala utmaningar och industriell konkurrenskraft samt öppen innovation och 3) Euratoms forsknings- och utbildningsprogram. Den 30 november antog konkurrenskraftsrådet (KKR) en partiell allmän inriktning för förslaget till ramprogram och regler för deltagande. Överläggning med utbildningsutskottet ägde rum i augusti, oktober och november. Samråd med EU-nämnden ägde rum i september och november.

I skrivelsens avsnitt om den europeiska rymdpolitiken (s. 122) beskriver regeringen att kommissionen presenterade ett förslag om inrättande av Europeiska unionens rymdprogram och rymdprogrambyrå den 6 juni. Den föreslagna förordningen ersätter hittillsvarande förordningar för satellitnavigeringsprogrammen Galileo och EGNOS och jordobservationsprogrammet Copernicus, den europeiska myndigheten för satellitnavigeringssystem samt det beslut från Europaparlamentet och rådet som etablerade stödramverket för rymdövervakning och spårning. Överläggning med utbildningsutskottet ägde rum i augusti och november. Samråd med EU-nämnden ägde rum i november.

Regeringen beskriver även hur rymdverksamheten spelar en viktig roll för möjligheten att framgångsrikt möta globala samhälleliga utmaningar samt skapa innovativa lösningar och ge kunskap inom områden med stor betydelse för samhällsutvecklingen.

Motionen

I kommittémotion 2018/19:3052 av Lars Andersson m.fl. (SD) yrkande 42 begär motionärerna att Europeiska rymdorganisationen (ESA) ska förbli ett mellanstatligt samarbete. Motionärerna förklarar att de ser värdet av en

utvecklad rymdverksamhet, men att de vänder sig mot ett införlivande av ESA i EU.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att flera viktiga processer ägde rum inom forsknings- och rymdområdet under 2018, som regeringen beskriver i skrivelsen. Utskottet har följt utvecklingen noggrant, inte minst genom ett antal överläggningar med regeringen om det mycket betydelsefulla kommande ramprogrammet för forskning och innovation, och kommer att så göra även i fortsättningen.

När det gäller rymdfrågor vill utskottet understryka att rymdforskning och rymdverksamhet är av vital strategisk betydelse för samhället. Samhället är beroende av rymdtekniken inom en rad områden, t.ex. för navigation, logistik, bankomattjänster, väderprognoser, telekommunikation samt miljö- och klimatövervakning. Forskningen om rymden kan vidga gränserna för våra befintliga kunskaper och väcka idéer som ger upphov till såväl naturvetenskaplig som humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och teknisk utveckling med många potentiella tillämpningsområden, inte minst när det gäller miljön.

Utskottet kan vidare konstatera att Europas rymdsamarbete är ett delat ansvar mellan EU och ESA. ESA är en mellanstatlig internationell organisation med 22 medlemsländer, som till stor del överlappar med EU:s medlemsstater. ESAs syfte är att främja vetenskapligt och teknologiskt rymdsamarbete i Europa genom att utarbeta och genomföra en långsiktig europeisk rymdpolitik, ta fram europeiska program, samordna medlemsländernas rymdprogram och utarbeta en industripolicy. Utskottet vill särskilt peka på att det sjunde rymdrådet, som består av EU:s och ESAs rymdministrar, antog en resolution i samband med konkurrenskraftsrådets möte i november 2010 som ytterligare preciserade viktiga frågor i Europas arbete med att utveckla den europeiska rymdverksamheten. Bland annat uppmanades EU och ESA att tillsammans utveckla en övergripande rymdstrategi.

Vidare noterar utskottet att det av kommissionens meddelande om en rymdstrategi för Europa (COM(2016) 705) framgår att ett gott samarbete mellan EU och ESA är en av hörnstenarna för framgång med strategins genomförande, men att det också kommer att vara viktigt med samarbete med andra relevanta aktörer utöver medlemsstaterna. Utskottet har granskat kommissionens meddelande om en rymdstrategi för Europa och i sitt utlåtande välkomnat kommissionens rymdstrategi (utl. 2016/17:UbU13). Utskottet pekade även på att det är av stor vikt att samarbetet mellan EU och ESA blir effektivt i framtiden trots olikheter i finansiering och hur de båda organisationerna arbetar. Utskottet ansåg även att det måste finnas ett europeiskt samarbete för att Europa ska bevara sin ledande ställning på

rymdområdet, öka sin närvaro på de internationella rymdmarknaderna och utnyttja rymdsektorns fördelar och möjligheter.

Utskottet vill även uppmärksamma att frågan om samarbete mellan ESA och EU är en viktig komponent i de pågående förhandlingarna om förslaget om Unionens rymdprogram och rymdprogrambyrå. I förslaget (COM(2018) 447), som presenterades den 6 juni 2018, anges ansvarsfördelningen mellan kommissionen, Europeiska unionens rymdprogrambyrå, ESA och medlemsstaterna, och relationerna dem emellan, inom ramen för den föreslagna förordningen. Utskottet har därtill gett sitt stöd till regeringens föreslagna ståndpunkter under höstens överläggningar om det föreslagna rymdprogrammet (prot. 2017/18:40 och prot. 2018/19:8). Dessa ståndpunkter har inkluderat vikten av samstämmighet mellan EU, ESA och medlemsstaterna samtidigt som skillnaderna mellan EU:s och ESAs regelverk beaktas för att EU:s rymdverksamhet ska kunna möta de globala utmaningarna.

Mot bakgrund av det ovanstående vidhåller utskottet att det är av stor betydelse att samarbetet mellan EU och ESA förblir effektivt i framtiden för att Europas länder ska kunna dra full nytta av verksamheter kopplade till rymden. Det är utskottets uppfattning att ett stärkt samarbete mellan EU och ESA är av stor vikt för båda organisationernas utveckling och för resultatet av det gemensamma arbetet inom rymdområdet. Utskottet vill också poängtera att det inom den presenterade rymdstrategin för Europa inte finns några förslag om ett införlivande av ESA i EU och understryka att det inte heller finns några sådana förslag inom ramen för det föreslagna Unionens rymdprogram. Vidare noterar utskottet att yrkandet om att ESA ska förbli ett mellanstatligt samarbete har behandlats tidigare, dels i samband med skrivelse 2016/17:115 Verksamheten i Europeiska unionen under 2016, dels i samband med skrivelse 2017/18:118 Verksamheten i Europeiska unionen under 2017. Vid båda tillfällena avstyrkte utskottet dessa yrkanden. Utskottet ser mot bakgrund av det som anförts ovan inget skäl att ändra sin bedömning utan föreslår att utrikesutskottet avstyrker motion 2018/19:3052 (SD) yrkande 42.

Utbildningsfrågor

Skrivelsen

I skrivelsens avsnitt om utbildningsfrågor lyfter regeringen fram flera ärenden inom ramen för EU-samarbetet under 2018 (s. 144–146). Regeringen beskriver bl.a. hur den nya rekommendationen om nyckelkompetenser, som kommissionen presenterade i januari, är en uppdatering av rekommendationen från 2006 i syfte att spegla nya kompetenskrav i samhället. Rekommendationen, som omfattar åtta nyckelkompetenser, antogs vid mötet i UUKI-rådet (utbildning, ungdom, kultur och idrott) den 22 maj. Överläggning med utbildningsutskottet och samråd med EU-nämnden ägde rum i maj.

Regeringen förklarar vidare – mot bakgrund av antagandet av en rekommendation om gemensamma värden, inkluderande utbildning och en europeisk dimension i undervisningen – att EU och dess medlemsstater står inför en rad utmaningar, inbegripet populism, främlingsfientlighet, nationalism, diskriminering, spridning av falska nyheter samt radikalisering. Det är därför av betydelse att medlemsstaterna genomför alla mål i Parisförklaringen, som utbildningsministrarna undertecknade 2015. Detta inkluderar bl.a. att främja gemensamma värden som drivkraft för sammanhållning och integration, att förbättra lärarnas fortbildning om medborgarskap och mångfald samt att förbättra alla studerandes mediekompetens och kritiska tänkande. Syftet med rekommendationen, som presenterades av kommissionen i januari 2018, är att få medlemsstaterna att intensifiera sina ansträngningar att nå dessa mål. Rekommendationen antogs vid UUKI-rådets möte den 22 maj. Överläggning med utbildningsutskottet och samråd med EU-nämnden ägde rum i maj.

Av skrivelsen framgår att kommissionen presenterade ett meddelande som innehöll en vision om ett europeiskt område för utbildning med ett antal initiativ för ökad rörlighet inför toppmötet för rättvisa jobb och tillväxt i Göteborg i november 2017. Europeiska rådet följde upp diskussionen i Göteborg vid sitt möte i december 2017 genom att anta slutsatser om utbildning. Utbildningsministrarna hade i februari en riktlinjedebatt om utbildningsaspekterna av Europeiska rådets slutsatser. Syftet med slutsatserna är att staka ut vägen framåt för arbetet med dessa frågor och i slutsatserna betonas bl.a. vikten av att öka rörligheten genom EU:s program för utbildning, ungdom och idrott (Erasmus+), att såväl lärare som studerande ges möjlighet att utveckla sin digitala kompetens, att språkutbildningen stärks så att fler kan kommunicera på flera språk och att samarbetet stärks när det gäller erkännande av kvalifikationer och utbytesperioder utomlands. Slutsatserna antogs vid UUKI-rådets möte den 22 maj, och överläggning med utbildningsutskottet och samråd med EU-nämnden ägde rum i maj.

Vidare konstaterar regeringen i skrivelsen att Erasmus+ är EU:s program för utbildning, ungdom och idrott. Nuvarande program avslutas 2020 och kommissionen presenterade i maj ett förslag till nytt Erasmusprogram som en del i kommissionens förslag till EU:s fleråriga budgetram för perioden 2021–2027. Det nya Erasmusprogrammet föreslås i stort omfatta de programaktiviteter som täcks av det nuvarande programmet samt några nya aktiviteter, bl.a. europeiska universitetsnätverk. Förslaget förhandlades under hösten. Programmets budget ska fastställas inom ramen för förhandlingarna om EU:s fleråriga budgetram. UUKI-rådet antog den 26 november en partiell allmän inriktning. Överläggning med utbildningsutskottet och samråd med EU-nämnden ägde rum i maj.

Skrivelsen tar dessutom upp rekommendationen om att främja automatiskt ömsesidigt erkännande av examensbevis för högre utbildning och gymnasial utbildning. Syftet med rekommendationen, som kommissionen presenterade i maj, är att alla studerande, lärlingar och elever som har utbildat sig utomlands,

antingen för att få en kvalifikation eller för rörlighet i utbildningssyfte, ska få utbildningen erkänd automatiskt inför framtida studier. Rekommendationen ska ses som en del av ambitionen att arbeta för att inrätta ett europeiskt område för utbildning senast 2025 där utbildning, studier och forskning inte ska hindras av gränser. Rekommendationen antogs vid UUKI-rådets möte den 26 november. Överläggning med utbildningsutskottet och samråd med EU-nämnden ägde rum i november.

Motionen

I kommittémotion 2018/19:3052 av Lars Andersson m.fl. (SD) yrkande 64 begär motionärerna att Erasmus+-samarbetet ska läggas ned. Motionärerna anser bl.a. att programmets budget utgör en mycket stor kostnad och att programmet innehåller ett antal förslag som bättre kan lösas på nationell nivå.

Vidare efterfrågar motionärerna i yrkande 65 att främjandet av gemensamma värden, inkluderande utbildning och en europeisk dimension i undervisningen, tonas ned. Motionärerna anser att det är olyckligt att rådsrekommendationen som antogs vid UUKI-rådet den 22 maj fokuserar på EU-gemenskapen på bekostnad av den nationella nivån.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att utbildningsfrågor enligt artikel 6 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) är en nationell kompetens men att unionen har befogenheter att vidta åtgärder för att stödja, samordna eller komplettera medlemsstaternas åtgärder. EU:s insatser inom utbildningsområdet får enligt artikel 2.5 i EUF-fördraget inte innebära en harmonisering av medlemsstaternas bestämmelser i lagar och andra författningar. Vidare sker EU-samarbetet på utbildningsområdet till stor del genom den s.k. öppna samordningsmetoden, som är en typ av mellanstatligt beslutsfattande som inte leder till bindande EU-lagstiftning. Metoden kräver inte att EU-länderna för in nya eller ändrar befintliga lagar, utan bygger i stället på riktmärken och mellanstatlig utvärdering.

När det gäller yrkandet om att lägga ned Erasmus+ kan utskottet först konstatera att Erasmus+ är EU:s program för utbildning, ungdom och idrott för 2014–2020. Syftet med programmet, som har funnits i olika former sedan 1987, är bl.a. att bidra till Europa 2020-strategin och det strategiska ramverket Utbildning 2020. Utskottet vill betona vikten av internationella utbyten inom utbildningsområdet. Det är utskottets uppfattning att olika former av gränsöverskridande utbyten har ett stort mervärde både för den enskilda deltagaren och för samhället i stort. Det är därför av stor vikt att utveckla och ta till vara möjligheterna för elever, lärare, studenter, forskare och andra berörda att medverka i olika former av utbyten, menar utskottet. Med det i åtanke anser utskottet att Erasmus+ spelar en nyckelroll. Mot den bakgrunden menar utskottet att det är välkommet att det föreslagna Erasmus+-programmet

för nästkommande budgetperiod 2021–2027 (COM(2018) 367) ska lägga särskild vikt vid inkludering och att nå ut till fler ungdomar från mindre gynnade miljöer, i syfte att ge fler unga möjligheten att studera eller arbeta i ett annat land. Utskottet vill i sammanhanget även poängtera att den halvtidsöversyn av Erasmus+ (COM(2018) 50) som presenterades i januari 2018 visar att programmet värderas högt av både berörda parter och allmänheten samt att programmet är effektivt och relevant och på knappt tre år gjort det möjligt för över 1,8 miljoner personer att delta i olika utbyten och för över 240 000 organisationer att delta i olika samarbetsprojekt. Utskottet noterar dessutom att över 23 700 svenskar studerade utomlands under läsåret 2017/18. Av de utresande studenterna åkte 7 400 studenter inom ramen för någon form av utbytesprogram, och över 3 000 av dessa åkte inom ramen för ett EU-program (Universitetskanslersämbetet och Statistiska centralbyrån, Statistiska meddelanden UF 20 SM 1803).

Utskottet vill vidare framföra att EU:s mål på utbildningsområdet framgår av artikel 165.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Ett av målen för unionens insatser på området ska vara att utveckla den europeiska dimensionen inom utbildningen, särskilt genom undervisning i och spridning av medlemsstaternas språk. Vidare framgår av artikel 2 och 3 i fördraget om Europeiska unionen att unionen ska bygga på vissa värden, däribland frihet, demokrati, jämlikhet och respekt för de mänskliga rättigheterna, och att unionen ska ha som mål att främja sina värden.

Det är i sammanhanget också relevant att nämna konstitutionsutskottets granskning av meddelandet om EU:s stöd till förebyggande arbete mot radikaliserings som leder till våldsbejakande extremism (COM(2016) 379, utl. 2016/17:KU12), där utbildningsutskottet gavs tillfälle att yttra sig. I utbildningsutskottets yttrande (2016/17:UbU3y) framhöll utskottet bl.a. att kommissionens meddelande var välkommet och att EU:s medlemsstater står inför liknande utmaningar i detta mycket angelägna arbete.

När det gäller den rådsrekommendation som antogs av UUKI-rådet den 22 maj om främjandet av gemensamma värden, inkluderande utbildning och en europeisk dimension i undervisningen vill utskottet framföra att det vid utbildningsutskottets överläggning med regeringen om rekommendationen den 3 maj 2018 (prot. 2017/18:32) framgick av regeringens då föreslagna ståndpunkt att regeringen bedömer att det arbete som bedrivs inom det svenska utbildningsväsendet på de områden som berörs i rekommendationen gör att Sverige redan lever upp till rekommendationen.

Utskottet noterar även att yrkandet om att Erasmus+ ska läggas ned har behandlats tidigare i samband med skrivelse 2016/17:115 Verksamheten i Europeiska unionen under 2016 och skrivelse 2017/18:118 Verksamheten i Europeiska unionen under 2017. Vid båda tillfällena avstyrkte utskottet dessa yrkanden. Med hänsyn till vad som beskrivits ovan ser utskottet inga skäl att vidta några åtgärder eller ändra sin bedömning från föregående år med anledning av yrkandena om utbildningsfrågor. Utskottet föreslår därför att utrikesutskottet avstyrker motion 2018/19:3052 (SD) yrkandena 64 och 65.

Stockholm den 11 april 2019

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (L), Kristina Axén Olin (M), Maria Stockhaus (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Daniel Riazat (V), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvis (SD), Linus Sköld (S), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Mats Persson (L), Roza Güclü Hedin (S), Linda Lindberg (SD) och Ingemar Kihlström (KD).

Avvikande meningar

Verksamheten i Europeiska unionen under 2018 (SD)

Robert Stenkvist (SD), Michael Rubbestad (SD) och Linda Lindberg (SD) anför:

Vi vill inledningsvis framföra att vi ser värdet i en utvecklad rymdverksamhet. I dagsläget är samhället beroende av satelliter för stora delar av informationsspridningen i världen, för forskningen om såväl rymden som jorden och för övervakning av både klimat, natur och gränser. Vi anser dock att den europeiska rymdsatsningen även i fortsättningen bör drivas som ett mellanstatligt samarbete och vänder oss mot ett införlivande av ESA i EU.

Vi kan vidare konstatera att Erasmus+ bl.a. används som finansieringsverktyg till en ny kompetensagenda för Europa. Den totala budgeten för programperioden 2021–2027 är 30 miljarder euro. Vi anser att det är en betydande kostnad. Erasmus+ innehåller ett antal åtgärder som enligt vår mening bäst vidtas på nationell nivå. Vi tycker t.ex. att samverkan mellan olika lärosäten bäst sker direkt mellan lärosätena. Vi anser därför att Erasmus+-samarbetet bör läggas ned.

Vi anser även att förslaget om att främja gemensamma värden, inkluderande utbildning och en europeisk dimension i undervisningen i enlighet med den rekommendation som antogs vid UUKI-rådets möte den 22 maj fokuserar för mycket på EU-gemenskapen på bekostnad av den nationella nivån, vilket vi menar är olyckligt. Därför vill vi att främjandet av gemensamma värden, inkluderande utbildning och en europeisk dimension i undervisningen tonas ned.